

Epoch Times 19 januari 2026:

Prosa av Jan Myrdal

Einar Askestad

Publicerad 2026-01-19

Författaren med Gun Kessle, som var hans fru men även i högsta grad hans intellektuella sparringpartner, på en av deras resor till fjärran länder. Foto: Statens museer för världskultur/Wikimedia Commons

Jan Myrdal (1927–2020) lämnar ingen oberörd. Han är ett salt, en besvärligt egensinnig och inte sällan obegriplig skribent. ”En bortskämd pojke som förgör sin omgivning”, slog en kritiker fast för bara något år sedan, angående Jan Myrdals mer självbiografiska böcker. ”En vanartig son”, fortsatte kritikern, vilket givetvis inte är en speciellt respektfull inställning till någon som man dessutom kritiserar för just respektlöshet. Jan Myrdals föräldrar – Alva och Gunnar, framstående röster inom en akademisk och medial politisk elit – framställs i Jans bok ”Barndom” som i det närmaste omänskliga, och detta dessutom på ett övertygande vis. Detaljerna är skarpa och talande, indignationen furiös och ändå kontrollerad, till synes levd. ”Hans talanger som stilist kan och vill ingen ta ifrån honom. Vad de nu skulle vara bra för, kan man tillägga”, avslutar kritikern sitt

karaktärsdöd med. Vad man kan vara säker på, är att varje tid har sina röster som känner av vad som är gångbart och inte gångbart och som skriver därefter. Det är ett ofta smutsigt spel som pågår i offentligheten, om intressen, om makt, om tjänster och gentjänster. Till Myrdals försvar kan sägas att han historiskt låg ”rätt i tiden” men att han aldrig helt sammanföll med kollektivets mer antiintellektuella förenklingar. Han höll fast vid den enskilda människan, främst hennes yttrande och tryckfrihet. Samtidigt, vilket också måste sägas, gav han sitt stöd till totalitära regimer (om de hade rätt färg) – ett förvisso logiskt resultat av hans ideologiska avvägningar, där man ser på historien som en kamp på liv och död mellan oförenliga krafter. Jan Myrdal är och förblir en svårsmält ekvation. Vad han kanske mest av allt visar är att en lösning som tillfredsställer alla parter sällan är för handen, och att denna insikt tvingar till ställningstaganden som vi inte alltid känner oss bekväma i.

I det avsnitt som här valts ur ”Barndom” är det framför allt språkbehandlingen jag imponeras av. Det är som att barnet Jan har ordet. Och det barnet ser någonting som många kan relatera till. Det omänskliga i att vara människa bland människor som aldrig är närvarande.

Ur ”Barndom”

När farfar dog hade man rest hem till Gesta och lämnat mig i Stockholm. Telefonen ringde med budet och sedan packade man och sprang fram och tillbaka genom våningen och så reste man. Jag fick inte följa med. Det passade sig inte. Det var i januari 1934. Jag fick inte gå på farfars begravning heller.

Den kvällen han var död satt jag i mörkret i matsalen utan att ha tänt någon lampa och såg ut över Kungsholmsstrand. Våningen var mörk och kall bakom mig men det betydde inget. Jag hörde Mary i köket. Hon trodde att jag var i mitt rum. Hon gjorde mat åt mig. Jag hörde henne gå till mitt rum för att hämta mig. Sedan kom hon till matsalen. – Sitter du där i mörkret, sade hon.

Det var svartkorv med lingon och när jag ätit pratade jag med henne. Men jag minns inte om vad.

På natten kom sedan en dröm som jag fortsatte att drömma flera år framåt. Ibland undrar jag om jag inte rentav fortfarande kan drömma den. Den sticker i benen och ryggen och reser håret på armarna när jag skriver den och ändå är den så litterär och berättande att jag inte kan förstå riktigt varifrån jag fått detaljerna.

Jag kommer gående mot en kyrka på landet och det är inte Toresund

utan det är en vanlig vitkalkad kyrka med svart tak och torn. Gången är grusad. Till vänster finns gravkapell. De står på rad bredvid varandra. Man kan säga att varje kapell är som en huv över jorden. Det är gallergrindar och stora svarta dörrar. Dörrarna är öppna. Det står en dalkulla där i dörren. Hon är mycket vacker och blond och ler mot mig. Bakom henne leder en trappa ner i mörkret. Hon bjuder mig att stiga in. Vad som sedan händer vet jag inte. Men jag fryser. Konstigt nog fryser jag också nu när jag skriver detta. Drömmen om dalkullan berättade jag inte för någon. Det var konstigt snirklade smidesjärnsgrindar.

Jag vet att drömmen kom första gången den natt farfar var död. Jag vet det för det tänkte jag alltid när jag drömt den som barn. Jag vet inte om jag blev riktigt rädd. Det var en annorlunda dröm. Den var inte sådan att jag sprang. Jag bara frös.

När jag tar fram drömbilden och ser på den kan jag inte placera den. Många kyrkor kände jag inte. Den här kyrkan med gravkapell och slättland var mig främmande. När jag ser närmare på gravkapellen ser jag att de är barockarkitektur. Snirklat och svällande och ett gapande valv. Själva bilden och de olika detaljerna måste jag tagit från någon bok. Men jag kan inte minnas att vi hade några böcker om gammal arkitektur. Vi hade många bilderböcker om funkis. Tyska bilderböcker med nybyggda vita hus och olika planritningar och svenska bilderböcker från Stockholmsutställningen och franska bilderböcker med hus men ingen bok med bilder av gamla hus. Men varifrån bilden av gravkapellet än kommer är det mycket arkitektur. Kanske var det ett kapell jag sett som barn i Tyskland eller Frankrike.

Dalkullan var inte utklädd. Hon gick klädd så. Men vem hon var vet jag inte. Jag hade en sagofigur jag tänkte mycket på. Hon hette Stella och fanns i en bok. Hon försvann mot slutet av boken och fanns bland stjärnor. Det hade hänt att jag stått invid fönstret i mitt rum på kvällen och tittat upp ur gården mot himlen och sett stjärnor och tänkt på Stella och låter en konstigt söt gråt komma upp ur gråten och börjat gråta ut. Alva hade kommit på mig en gång. Det blev en iskall skam. Hon kom in i rummet och hon tog på mig och jag tänkte nu säger hon det också och hon sade det:

– Stackars liten vilket ömhetsbehov du har.

Och skammen var en istapp rakt från nacken genom kroppen ut i fötterna och jag hoppades hon skulle bortbort men hon tog fram sin svarta anteckningsbok och antecknade.

Det fanns något hos dalkullan som var Stella. Men hon var annorlunda också och jag vet inte varifrån hon kom fram. För det mesta brukar jag veta varifrån bilderna är. Men det här var en

främmande dröm. En utklädd dröm kunde jag säga.

Till auktionen tog man mig med. Allt skulle bort. Det var sommar. Jag gick genom rummen. Folk bullrade och var glada. Jag såg på när klubban gick och sakerna försvann. Jag hade tjugofem öre. Jag bjöd på två kakelugnar och då ingen annan ville ha dem fick jag dem. De var fina kakelugnar från salen på nedre botten. När jag berättade att jag köpt kakelugnarna blev Gunnar arg. Han talade med auktionsförrättaren som slog ut med händerna och menade att det inte var så farligt. Jag fick tillbaka tjugofemöringen och till och med kakelugnarna klubbades bort.

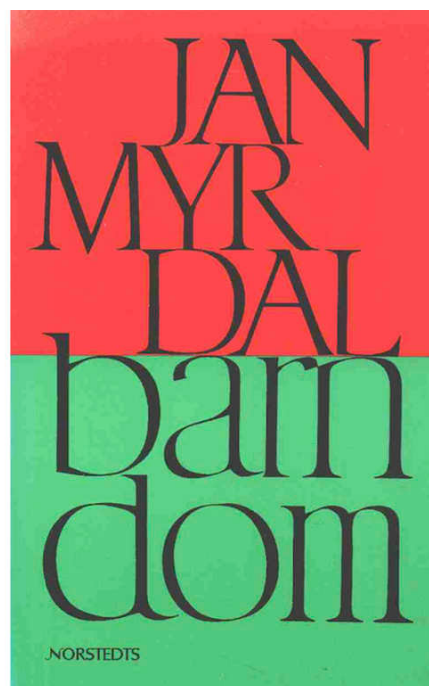
Huset var nu mycket stort och tomt. Det var fullt av skräp. I farfars kontor fanns inga möbler kvar. I hörnet under fönstret låg ett litet vitt papper. Jag vände på det. Det var ett visitkort.

C. A. Pettersson

Godsägare

Tel. Stallarholmen 17 Gesta Gård

Postadr. Malmby

Första delen av författarens självbiografiska böcker – en svårsmält bra bok för många. Foto: Norstedts

Det var allt som var kvar. I trädgården satt man och åt nu när auktionen var över. Jag tittade på dem genom fönstret. De hade sprungit omkring och letat efter mig och ropat på mig men de hade inte hittat mig för jag kunde hålla mig undan på Gesta. De åt

fläskkotlett med stuvad spenat. De drack svagdricka. Allting hade tagit slut.

Einar Askestad
Kulturchef